ТИНГЛАШ ВА ГАПИРИШГА КАРАТИЛГАН МАШКЛАР

Қаххоров Қобилжон Шуҳратжон ўғли
Фарғона давлат университети, Чет тиллари факултети, Инглиз тили кафедраси, ф.ф.ф.д PhD
Абдураҳмонов Шермуҳаммад Алижон ўғли
Фарғона давлат университети, Лингвистика (инглиз тили) йўналиши, 2-босқич магистранти
Мирзайева Дилшода Икромжоновна
Фарғона давлат университети, Чет тиллари факултети, Инглиз тили кафедраси, ф.ф.ф.д PhD

ARTICLE INFO
Qabul qilindi: 01-May 2023 yil
Ma'qullandi: 05-MAy 2023 yil
Nashr qilindi: 09-May 2023 yil
KEY WORDS
тинглаш, гапириш, педагог, таълим, таълим технологиялари, ўқитувчи нутқи, тингловчи нутқи, тушиниш.

ABSTRACT
Мазкур мақолада биз тинглаш ва гапиришга каратилган машклар масалалари таҳлилини амалга оширамиз ва мулоҳазаларимизни баён қиламиз.

Замонавий педагогик технологияларнинг марказида таълим жараёнининг ҳам субйекти, ҳам обйекти бўлган ўқитувчи ва ўқувчи туради. Талабаларнинг бир-бирлари билан ўзаро алоқалари, мулоқотлари интерактив методларни қўллаганда, табиий, еркин бўлишини тажриба кўрсатмоқда. Инглиз тилини ўргатиш мураккаб жараёндир. Олий таълимда инглиз тилини ўргатиш жараёнида янги педагогик технологияларини тадбиқ етиш енг муҳим масалалардан биридир. Инглиз тилини давр талабига мос равишда ўқитишда замонавий таълим технологияларидан фойдаланиш муҳимдир. Бунда ахборот манбалари, жиҳозлари, аудиовизуал воситалар компютерга киритилган ўйинлар, ўқитишнинг замонавий компютер тизимлари, мултимедиа, аудио ва видео кассеталар, диск, флешкалардан ва бошқа янги педагогик технологиялардан фойдаланиш ўқувчиларни билимини мустаҳкамлашда ва оширишда муҳим ўринни егаллайди. Талабаларнинг инглиз тили фанига бўлган қизиқишларини ошириш мақсадида ахборот технологиялари билан бир қаторда педагогик технологияларнинг интерфаол усулларидан ақлий ҳужум, кичик гуруҳларда ишлаш, ҳамкорликда ўқиш ва таржима қилиш, баҳсмунозара, давра суҳбати, кластер ва бошқа кўпгина усуллардан фойдаланилган ҳолда ог„заки ва ёзма нутққа ўргатилади.[1]

Педагогик технологияда талабанинг танқидий тафаккур юритиши асосий мақсад ҳисобланади. Илг„ор педагогик технологияларнинг жуда кўп усуллари мавжуд. Бу усулларидан ўқувчиларнинг ёши, психологик хусусияти, билим даражасига қараб фойдаланиш мумкин. Таълимни замонавий технологиялар асосида ташкил етишнинг

[1] Salisheva Z.I. O'zbek tili mashg'ulotlarida talabalar monologik nutqini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (rus guruhlardarус гуруҳларда). Ped.fan.nom. … diss.avtoref. –T., 2019.

негизида таълим технологияси, тарбия технологияси ҳамда ахборот технологиялари шаклланади. Чет тилларни мукаммал егаллаган мутахассисларга еҳтиёж ортмоқда.

Чет тилидаги нутқни ешитиш, тушуниш, сўзлашув деб аталадиган нутқ фаолияти турини ўзида акс еттиради.Шу билан улар ешитиб ўқишда ҳам маълум тажриба орттирадилар.Улар дарсда ўқитувчининг нутқини, жавобларини ешитадилар.Баъзан ўқитувчи уларга овоз чиқариб ўқиб беради, баъзан еса гапириб беради. Лекин чет тилини ешитиш одатда гапиришга нисбатан иккинчи даражали фаолият ҳисобланади.Ешитиш одатда ўқувчиларни янги тил материалларидан таништириш учун ёки қайта есга олиш учун тегишли нутқ мазмунини баён етиш учун хизмат қилади.Ешитиб тушунишга ўргатиш билан боғлиқ бўлган мустақил мақсад қўйилмайди.Ешитиб идрок етишни махсус машқ қилишни талаб етадиган материаллар танланмайди.

Чет тилидаги нутқ мазмунини воқейликка ва мантиқий тушуниш муаммоси муносабати билан ўқувчиларнинг егаллашлари керак бўлган қуйидаги кўникмаларини аниқлаш мумкин. Нутқда баён етилган ғояни кўрсата билиш, асосийни иккинчи даражадан фарқ қила билиш, айрим тушинилмаган жойларга қарамай нутқнинг мазмунини тушунтириш. Ешитиб идрок етиладиган машқлар системасидан тегишли машқ турлари билан таъминланади. Тайёрлов машқларидан бир неча машқларни кўриб чиқамиз:[2]

1)Елементлари тез чалкашадиган жумлаларни ешитиш. Нутқ шу жумлаларни таржима қилиш билан идрок етилади.

2.Жумлаларни ешитиш сўнгра қуйидаги жумлани ўз ичига олган жумлани ешитиш.Нутқ машқларининг ҳам худди шундай икки томонламалик хусусияти бордир.Мана бир неча мисол:

1.Бир текстнинг икки вариант ўртасидаги фарқни аниқлаш.

2.Мазмун ёки баён етилиши жиҳатидан қийин бўлган текстни икки, уч марта ешитиш.Ҳар гал тинглагандан кейин мазмунини далиллар ва деталлар билан гапириб бериш.

3.Боғлиқ текстни нормал тезликда ешитиш.Саволларга мазмунига мувофиқ жавоб бериш.

Юқори курс талабалари олдида енг аввало илгари ўрганилган оғзаки нутқ кўникмаларини сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш вазифаси туради. Уларнинг нутқида ўзлари мактаб даврида егаллаган барч елементлар иштирок етиши зарур. Айни бир вақтда талабаларнинг нутқи анча ишончли, асосланган бўлиши керак.

Монологикнутқ нутқнинг табиий формасига яқинлашади, яъни суҳбатга елемент сифатида қўшилади. Шу йўсинда дидогик нутқ ва монологик бир-бирига чатишиб кетади. Оғзаки нутқ мазмуни мураккаблашади. Ўтилган техт юзасидан олиб борилган суҳбатдан ўқувчиларни қизиқтирувчи ва ҳаянжонлантирувчи масалани муҳокама қилишга ўтади. Юқори синфлар оғзаки нутқни егаллашда сифат оғзаки нутқни егаллашда сифат жиҳатидан янги босқич бўлиб, у матн тил материалидан ижодий фойдаланишга қаратилган янги усулларни егаллашга мажбур қилади.

Адабиётлар:

[2] Подгаетская И.М.Воспитание у учащихся интереса к изучения русского языка . Просвешение,,1985

1. ogli Melikuziev, A. L. (2022). HISTORICAL AND MODERN CLASSIFICATION OF PARALINGUISTICS. Academicia Globe: Inderscience Research, 3 (10), 126–128.
2. Mukhammad, K. K., & ogli Melikuziev, A. L. (2022, December). THE ESSENCE OF NONVERBAL COMMUNICATION. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 19, pp. 91-93).
3. ogli Melikuziev, A. L. (2022). HISTORICAL AND MODERN CLASSIFICATION OF PARALINGUISTICS. Academicia Globe: Inderscience Research, 3(10), 126-128.
4. Ikromjonovna, M. D. (2021). LINGVO-COGNITIVE AND LINGUCULTUROLOGICAL ASPECTS OF PROVERBS AND MATALS IN DIFFERENT SYSTEM LANGUAGES. ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies, 10(3), 46-53.
5. Mirzayeva, D. (2020). OCCURRENCE OF PRAGMALINGUISTIC FEATURES OF PAREMIAS. In ФИЛОСОФИЯ ИННОВАЦИЙ И СОЦИОЛОГИЯ БУДУЩЕГО В ПРОСТРАНСТВЕ КУЛЬТУРЫ: НАУЧНЫЙ ДИАЛОГ (pp. 233-235).
6. Мирзаева, Д. И. (2020). ТУРЛИ ТИЛЛАРДАГИ ПАРЕМИЯЛАРНИ БОШҚА МАДАНИЯТ ВАКИЛЛАРИ ТОМОНИДАН ИДРОК ЭТИЛИШ МУАММОЛАРИ. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 3(5).
7. Farxod-qizi, V. D., & Dilshoda, M. (2022). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI MAQOLLARDA" OVQAT" SEMASINING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI. Gospodarka i Innowacje., 24, 662-664.
8. Vaxobova, D., & Mirzayeva, D. (2023). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI MAQOLLARDA" OVQAT" SEMASINING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI. Академические исследования в современной науке, 2(1), 60-66.
9. Mirzayeva, D., & Sanginova, D. (2022). ZAMONAVIY INGLIZ VA O ‘ZBEK TILLARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARINING KONTEKSTUAL MA’NOSI VA TARJIMA MASALALARINING XUSUSIYATLARI. Science and innovation, 1(B6), 820-824.
10. Abdullayeva, N. A., & Mirzayeva, D. I. (2022). ABDULLA QAHHOR HIKOYALARIDA MAQOL VA MATALLARNING QO’LLANISHI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(11), 64-69.
11. To‘lanboyeva, G., & Mirzayeva, D. (2023). LINGVOKULTUROLOGIYA MAKTABLARI. GOLDEN BRAIN, 1(6), 56-58.
12. Farkhod-kizi, V. D., & Dilshoda, M. (2023). LINGUOCULTURAL STUDY OF THE TERM “FOOD” IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(1), 31-36.
13. Urmonova, M., & Mirzayeva, D. (2023). DETERMINATION OF THE CONCEPT OF “INTELLIGENCE AND UNINTELLIGENCE” IN ENGLISH AND UZBEK PROVERBS. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 3(3), 91-96.
14. Тошқўзиева, M., & Мирзаева, Д. (2022). ЗАМОНАВИЙ КОММУНИКАТИВ ЖАРАЁНДА МАҚОЛЛАРНИНГ ПРАГМАТИК ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ТИЛШУНОСЛИКДА ЎРГАНИЛИШИ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(12), 1008-1011.
15. Ikromjonovna, M. D. (2022). LINGUOCULTUROLOGY OF METAPHORS IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(11), 836-840.

16. Vaxobovna, A. Z., Ikromjonovna, M. D., & Kamolovna, X. M. (2022). INGLIZ TILIDA SOMATIK FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(13), 378-384.
17. Mirzaeva, D., & Bo‘riyeva, O. (2022). THE REALIZATION OF THE CONCEPT" POISON" IN UZBEK AND ENGLISH PROVERBS AND THEIR LINGUOCULTURAL CHARACTERISTICS. Science and Innovation, 1(7), 618-621.
18. Mirzayeva, D. I., & qizi O‘rmonova, M. F. (2022). “AQL VA AQLSIZLIK” KONSEPTIGA OID PAREMALARNING LINGVOMADANIY TADQIQI. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 21, pp. 60-65).
19. Tursunova, N., Mirzayeva, D., & Ermatova, Y. (2022). INGLIZ VA O’ZBEK TILI PAREMALARIDA GENDER ASPEKTINING QIYOSIY-TIPOLOGIK TADQIQI. Science and innovation, 1(B6), 930-933.
20. Mirzayeva, D. I., & O’Rmonova, M. F. Q. (2022). Lingvomadaniy birliklar. Science and Education, 3(10), 654-658.
21. Mirzayeva, D., & Sanginova, D. (2022). CONTEXTUAL MEANING OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN MODERN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES AND FEATURES OF TRANSLATION ISSUES. Science and Innovation, 1(6), 820-824.

INNOVATIVE ACADEMY